

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Шаблистого Володимира Вікторовича –
на дисертацію Мартишка Микити Володимировича «Кримінально-правова
характеристика умисного знищення або пошкодження майна», поданої на
здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дослідження. На підставі вивчення дисертації та копій публікацій здобувача Мартишка М.В, слід зазначити наступне.

У 2020 році на території України було обліковано 2157 випадків вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 194 КК України «Умисне знищення або пошкодження майна» (з них у 217 злочинах особам вручено повідомлення про підозру), у 2021 – 1542 кримінальних правопорушень даного виду (з них у 262 – особам вручено повідомлення про підозру), у 2022 – 783 (з них у 150 особам вручено повідомлення про підозру), у 2023 – 762 (з них у 224 особам було вручено повідомлення про підозру), у 2024 – 978 деліктів названої групи (з них у 491 особам було вручено повідомлення про підозру) [1]. Таким чином, лише за період з 2020 по 2024 роки (включно) в нашій державі було зареєстровано 4282 кримінальних правопорушень у вигляді умисного знищення або пошкодження майна (з них у 1344 особам вручено повідомлення про підозру).

Наведені вище статистичні дані демонструють наступні тривожні тенденції:

1) лише у більш ніж кожному третьому делікті особам було вручено повідомлення про підозру, що опосередковано свідчить про недосконалість чинної редакції ст. 194 КК України. Дана теза підтверджується і статистичними даними, наданими Державною судовою адміністрацією України. Так, у 2020 році на території України було засуджено 76 осіб за ст. 194 КК України, у 2021 – 105 осіб, у 2022 – 84, у 2023 – 94. Окремо зауважимо, що у звіті про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання за 2024 рік (Форма № 6), некоректно відображені статистичні дані щодо кількості осіб, засуджених за умисне знищення або пошкодження майна, через що встановити відповідні тенденції у даному звітному періоді на даний момент неможливо шляхом використання відповідної інформації.

2) у 2024 році вперше за вказаний період часу спостерігається негативна динаміка поширення деліктів у вигляді умисного знищення або пошкодження майна, що, не в останню чергу, пояснюється впливом цілого комплексу детермінантів, серед яких і такий фактор як широкомасштабна війна, яку російська федерація розв'язала проти України з лютого 2022 року.

Про актуальність обраного напрямку дисертаційного дослідження свідчить

також те, що він належить до пріоритетних у науці кримінального права. Дисертацію виконано відповідно до положень Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756 р.); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 25 жовтня 2022 року (протокол №14) та включено до Переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України, затверджених 2022 року, № 927.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації, підтверджений теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики в цій сфері.

Передусім позитивним слід визнати чітке визначення автором предмета дослідження, що, на жаль, сьогодні не часто зустрічається в наукових роботах такого рівня. Правильне розуміння предмета дослідження дозволило дисертанту зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою, донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму та зробити дисертацію вагомим внеском у науку кримінального права. З приводу об'єкта дослідження напишу далі.

Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр загальнофілософських, загальнонаукових, логічних і спеціально-юридичних методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати предмет дослідження. Усі вони застосовувались у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети й завдань, об'єкта і предмета дослідження.

Обґрунтованість висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження підтверджується наявністю інформації про впровадження результатів дослідження в: *освітньому процесі* – під час викладання та вивчення навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінально-правова кваліфікація», підготовки навчально-методичних матеріалів (акт № 214-ОП Національної академії внутрішніх справ від 26 грудня 2024 року); *науково-дослідній діяльності* – у подальших дослідженнях кримінально-правової характеристики та кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження чужого майна під час підготовки монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, узагальнення аналітичних матеріалів, обґрунтування пропозицій до чинних проєктів нормативно-правових актів (акт № 215-НД Національної академії внутрішніх справ від 26 грудня 2024 року).

Питання, які розглядаються в дисертації, розкрито на досить високому методологічному рівні. Зокрема, проаналізовано широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з окресленої

проблематики, що свідчить про поглиблений аналіз порушеної в дослідженні проблеми. Крім того, автор вивчив і проаналізував періодичну літературу з цього питання, що свідчить про спробу синтезувати поряд із загальноприйнятими поняттями новітні підходи до розуміння проблеми кримінально-правової охорони власності.

З аналізу дисертації видно, що під час проведеного дослідження було використано не лише юридичну літературу, а й цінний емпіричний матеріал, що дозволило дисертанту досягти високого ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Очевидно, що автор, працюючи над написанням дисертації, дотримувався процедури систематизації наукової літератури під час її аналізу.

На мою думку, дисертант досить вдало визначив мету дисертаційного дослідження – розробка теоретичних положень кримінально-правової характеристики умисного знищення чи пошкодження чужого майна, а також формування пропозицій з удосконалення закону України про кримінальну відповідальність для підвищення ефективності застосування кримінально-правових норм.

У процесі дослідження дисертант не абстрагувався в наукову розробку проблеми, а поставив конкретні та чіткі завдання, у зв'язку з чим дисертація отримала цікавий та корисний напрям не лише в науковому руслі, що дозволило одержати практичні результати, сформулювати корисні для практичного застосування висновки.

Аналіз рецензованої дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети й виконав поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Структура дисертації добре продумана і відповідає тим завданням, які поставила перед собою автор. Дисертант послідовно виклав матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулювала необхідні наукові дефініції. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (229 найменувань на 30 сторінках) і двох додатків (на 4 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 239 сторінок, із них обсяг основного тексту – 185 сторінок.

У висновках за результатами дослідження загалом сформульовано низку положень теоретико-методологічного характеру, а також пропозицій і рекомендацій, що мають вагоме значення для вдосконалення положень науки кримінального права. У додатках до роботи міститься перелік опублікованих праць.

Таким чином, структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи пов'язані між собою. Обрана структура дисертації дозволила автору продемонструвати гідний рівень знань з кримінального права, ґрунтовно проаналізувати як положення нормативно-правових актів, так і погляди науковців з проблематики дослідження. Під час розподілу розділів основного

тексту на підрозділи автор дотримувався правил пропорційності та взаємовиключення. Дисертант послідовно виклав матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальнотеоретичні та практичні питання, сформулював необхідні наукові висновки та дефініції.

Мета і завдання, визначені автором у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені нею, об'єднані провідною ідеєю вирішення конкретного наукового завдання, що полягає у розробці положень науково-прикладної проблеми кримінальної відповідальності за знищення чи пошкодження чужого майна, а також удосконалення теоретичних та законодавчих положень.

Також привертає увагу стиль, яким написано роботу: він означений логічністю, послідовністю та ясністю аргументування думок. Деякі досить складні теоретичні положення дисертації сформульовані зрозумілою мовою, та викладені без зайвих ускладнень.

Загалом на сторінках дисертації автору вдалося розгорнути цікаву дискусію, використавши широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з різних галузей наукових знань, що свідчить про поглиблений аналіз актуалізованої проблеми.

Таким чином, гарантією достовірності й теоретичної обґрунтованості наукових положень, сформульованих автором висновків і рекомендацій є правильно визначені мета й завдання дослідження, структура та логіка викладеного матеріалу.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна праці полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є одним з перших в Україні комплексним дослідженням кримінально-правової характеристики протиправного умисного знищення чи пошкодження чужого майна. Це дозволило сформулювати теоретичні і практичні положення, які відповідають усім вимогам наукової новизни, висловити концептуальні пропозиції та рекомендації щодо удосконалення положень ст. 194 КК України.

У роботі враховано положення як національного, так і міжнародного законодавства, проаналізовано теоретичний матеріал, що стосується тематики роботи. Це дало змогу виробити новий підхід до дослідження значної кількості проблем, якими означена проблема кримінально-правової характеристики протиправного умисного знищення чи пошкодження чужого майна.

Переважна більшість положень, винесених автором на захист, і висновків є новими або містять значну частку новизни. Тобто роботі притаманна наукова новизна, порушено низку невисвітлених вітчизняною юридичною наукою проблем, розв'язання яких дозволить більш ефективно протидіяти злочинності.

У висновках дисертації на підставі узагальнення основних положень проведеного дослідження проблеми, сформульовано, висновки, пропозиції та рекомендації.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті й завданням

дослідження, містять важливі теоретичні положення щодо теорії та практики протидії злочинності.

Повнота викладений наукових результатів в опублікованих працях здобувача.

Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації відображено у 8 наукових публікаціях, серед яких три статті – у наукових фахових виданнях України, п'ять тез доповідей, які оприлюднено на науково-практичних і науково-теоретичних конференціях.

Перелік наукових праць здобувача й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на різних науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертаційної роботи.

За результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертанта на такі дискусійні положення:

1. Характеризуючи стан наукового дослідження теми, автору слід було окремо виділити зарубіжних учених, які досліджували та досліджують проблеми кримінальної відповідальності за знищення або пошкодження чужого майна. Мною у дисертації виявлено більше декілька англійських джерел, вони процитовані у роботі, про у вступі їх не вистачило.

Це ж стосується і захищених дисертацій за аналогічною тематикою, зокрема С.А. Миронюк, А.В. Семенюк-Прибатень та ін.

2. Об'єктом дослідження проголошено кримінально-праву охорону власності, яку В.В. Кузнецов визначає як, по-перше, певну систему кримінально-правових засобів, до яких слід включити кримінально-правові норми (заборонні, роз'яснювальні, заохочувальні та обмежувальні) та методи кримінально-правової політики (криміналізація та декриміналізація, пеналізація та депеналізація), за допомогою яких нормативність права переводиться в упорядкованість суспільних відносин. Саме тому визначення об'єкта дослідження є дискусійним.

3. Автор пропонує внести зміни до ст. 22 КК України, які встановлюють знижений вік кримінальної відповідальності з 14 років за дії, передбачені в запропонованій редакції в ч. 2, 3, 4 ст. 194 КК України.

По-перше, вірно до ч. 2 ст. 22 КК України, по-друге, під час захисту варто навести додаткові аргументи на користь такої пропозиції, оскільки вивчення дисертації свідчить про те, що на с. 136 дисертації автор посилається на результати дослідження А.В. Сакуна та вказує лише те, що встановлюючи знижений вік кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження майна, вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, або заподіяло майнову шкоду в особливо великих розмірах, або спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки, законодавець враховував цілий ряд обставин: поширеність даного злочину серед неповнолітніх, особливості розвитку підлітків, їх здатність розуміти суспільну значимість цього діяння і обов'язковість понесення покарання в разі його вчинення. Загальнонебезпечні діяння цього злочину цілком поширені серед

неповнолітніх, які досягли 14 р. і усвідомлюються в повному обсязі.

Для мене не зрозуміло, яким чином 14-річний підліток навіть теоретично може знищити майно, наприклад, прокурора, у зв'язку із його професійною діяльністю. Як аргумент треба було навести випадки вербування таких осіб представниками держави-терориста з метою вчинення різних диверсій, проте аж ніяк такі дії не можуть кваліфікуватися за ст. 194 КК України.

4. В продовження попереднього. Досить нетрадиційною є пропозиція виділення спеціального потерпілого у ст. 194 КК України поряд із декриміналізацією 347, 347¹, 352, 378, 399 КК України з КК України. Хочеться почути, чи кореспондується така пропозиція із положеннями проєкту КК України, що активно розробляється робочою групою. Більш того, як бути тут із основним безпосереднім об'єктом посягання, ним точно тут не є власність.

5. Також хочеться почути думку автора про правову позицію, викладену у Постанові Верховного Суду щодо кваліфікації дій особи за умисне знищення або пошкодження майна шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом (ч. 2 ст. 194 КК України), згідно з якою при диференціації кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження чужого майна у випадку вчинення відповідного злочину шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом обов'язковою характеристикою є не наслідки, а «загальнонебезпечний спосіб знищення або пошкодження». Спосіб знищення пріоритетний, оскільки основним аргументом на його користь є більш вагома соціальна значущість (суспільна небезпека) способу знищення або пошкодження чужого майна порівняно з «шкодою у великих розмірах». **Тобто вартість майна значення не має у випадку його знищення загальнонебезпечним способом, з чим я абсолютно не згоден, проте автор просто погоджується із такою позицією Верховного Суду.**

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти та непослідовності розгляду окремих положень дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання щодо наукової розробки рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності правового забезпечення захисту власності.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Зокрема, у рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та

аргументованими, хоча і досить дискусійними.

Висновки та рекомендації, отримані під час дослідження, мають важливе практичне й теоретичне значення для науки кримінального права.

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені автором у наукових статтях, підготовлених та опублікованих автором дисертації, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Дисертація на тему «**Кримінально-правова характеристика умисного знищення або пошкодження майна**» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами, а її автор – Мартишко Микита Володимирович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –
Директор
ННІ права та інноваційної освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Володимир ШАБЛИСТИЙ